

آثار کلاسیک آذربایجان - ۲۸

شیاط حمزه‌نین یوسف و زلیخاسی

تألیف: ...

م. کریمی

www.ketab.ir

ایچینده کیلر:

۶	پیشگفتار فارسی
۱۹	آثار شیاط حمزه
۲۳	کارهای انجام گرفته بر روی آثار شیاط حمزه
۲۴	منابع
۲۵	پیشگفتار ترکی
۲۷	شیاط حمزه نین یاشاییشی و یارادیجیلیغی
۳۶	یوسف و زلیخا
۳۸	قایناقلار
۳۹	متن یوسف و زلیخا
۹۹	سؤزلوک
۱۰۵	تصاویری از نسخه‌های خطی و چاپی آثار شیاط حمزه

پیشگفتار

اجل دوتموش الینده بیر اولو جام،
کی اول جامین ایچی دولو سرانجام.
کیمه آییق ، وئار کیمه ایچرمیش،
کیمی اسیرت ،تیر توپراقدا مدام.

جمله‌ی محققین بر این برزخ که شیاط حمزه در قرن ۱۳ میلادی به دنیا آمده و سرزمین‌های آذربایجان و آناتولی را زبانه زده با مردم جوشیده است. او به مکتب اخی - یکی از طریقت‌های صوفیانه پیوسته و از مبلغان درویشان این طریقت بوده است. بنیانگذار این طریقت صوفیانه، همانا ابوفرج زنجانی بوده است که سال‌های سال، خود را در اعتکاف و عبادت به سر برده و به عنوان پیر و مراد عارفان بزرگ ادبیات فارسی و ترکی مراد احترام قرار گرفته است. شیاط حمزه نیز یکی از مریدان اوست که بعد از سیر و سلوک و چله نشستن‌ها، بیری در یک دست و کشکولی در دست دیگر شهر به شهر و ایل به ایل گشته و شعر خوانده است. ناگفته نماند که زندگی درویشان و آشیق‌های آذربایجان با تارهای زربفتی به هم تنیده شده و باهم گره خورده است. اگر آشیق‌ها به سرایش داستان‌های حماسی و مردمی می‌پردازند، درویشان داستان‌های صوفیانه و عارفانه می‌سرایند. آشیق‌ها به اشعار هجایی توجه دارند و درویشان با الهام از ادبیات عربی و فارسی، اوزان عروضی روی می‌آورند.

داستان یوسف و زلیخا که در قرآن با صفت احسن القصص نامیده شده است نخست در تورات ذکر شده و سپس در انجیل نیز بدان پرداخته شده است و قصه‌ی حضرت یوسف علیه‌السلام با زلیخا را توصیف می‌کند. این داستان در سه زبان دنیای اسلام یعنی عربی، فارسی ترکی مورد هنرنمایی شاعران بسیاری گشته است که شاهکارهای ادبی ارزشمندی نیز در باب همین داستان صورت گرفته است. اما تنها در ادبیات شرق منحصر نگشته بلکه در غرب نیز مورد توجه هنرمندان و شاعران، نقاشان و موسیقی دانان واقع شده و در زمینه‌های مختلف هنرهای گوناگون سبب آفرینش آثار گرانبهایی شده است.

در ادبیات ترکی بیش از ۳۰ اثر مستقل از یوسف و زلیخا در سده‌های مختلف آفریده شده است که می‌توان نخست به این داستان تحت عنوان "قصه‌ی یوسف" از خواجه علی خوارزمی در قرن ششم

هجری پرداخت. خواجه علی خوارزمی این اثر را در سال ۶۰۹ به پایان برده است. وی شاعری زبردست و عارفی توانا بوده و آنرا در قالب شعر ترکی و در وزن هجایی ریخته است. وی که معاصر نظامی گنجوی شمرده می‌شود این داستان زیبا را در حدود ۲۵۰۰ بیت و در فرم دوبیتی‌ها (دؤردلوکلر) سروده است. این اثر در تاریخ ادبیات ترکی بویژه ایران از اهمیت بالایی برخوردار است. چهار صفحه از قدیمترین نسخه‌ی خطی یوسف و زلیخا را که توسط خواجه علی خوارزمی در سال ۶۰۹ قمری سروده شده است در زیر مشاهده می‌کنید:

